

MUZEJ SPOMINA

Sebastjan Weber

Raziskovalna delavnica Urbani fenomeni/muzejske perspektive – CE7

Oddelek za urbano etnologijo in kulturno antropologijo Muzeja novejšje zgodovine Celje je v sodelovanju z Zgodovinskim društvom Celje organiziral že sedmi muzejski raziskovalni tabor z naslovom »Urbani fenomeni – Muzejske perspektive/CE7 Muzej spomina«. V delavnici, ki je temeljila na terenskem delu z različnimi metodami dela, so študentke raziskovale vpliv muzeja na okolje in okolja na muzej. Zanimalo nas je, kako posamezne vsebine in poslanstvo muzeja vplivajo na okolje in kolektivno misel in kako ju sooblikujejo ter kako okolje ter kolektivna misel vplivata na vsebine in poslanstvo muzeja. Skratka, zanimali so nas kolektivni spomin, vpliv različnih medijev (razstav, spleta, časopisa ...) in družbena angažiranost Celjanov.

V petdesetletnem delovanju je Muzej novejšje zgodovine Celje prehajal skozi različna družbena obdobja, ki so vplivala na njegovo vsebino, hkrati pa je muzej pustil v družbi neizbrisljiv kulturni odtis. Pol stoletja delovanja muzeja v okolju je vplivalo na njegovo sodobno poslanstvo in muzejsko misel ter na njegov odziv na družbene spremembe. Vloga muzeja v okolju se namreč spreminja hkrati s spreminjanjem družbe in njenih načinov življenja. Celotna raziskava je tako obsegala predvsem pregled različnih vlog Muzeja novejšje zgodovine Celje od njegovega nastanka kot Muzej revolucije Celje pa vse do danes. Omenjene vloge smo spoznavali s pregledom muzejskih vpisnih knjig in medijskih odzivov na razstave ter s preučevanjem aktualnega dogajanja. V delavnici smo se osredotočali zgolj na aktualno stanje, ob tem pa smo izhajali iz sodobnih muzeoloških teorij o vlogi muzeja v njegovem okolju. Raziskava je bila tako hkrati usmerjena v pregled petdesetletnega delovanja muzeja in v kritičen razmislek o tem, kako ga dojemamo okolje.

Dijana Cerovski, Milena Štatkic

Stalna razstava Živeti v Celju in njen vpliv nekoč in danes

V pričujočem prispevku smo z namenom raziskati vpliv kolektivnega spomina na ustvarjanje podobe o preteklosti, analizirali besedila in intervjuje, ki se z njim ukvarjajo.¹ Naše videnje preteklosti se ves čas spreminja, zato objektivni pogled na zgodovino in preteklost ni mogoč. Tudi pri proučevanju zgodovine naletimo na različne interpretacije enega in istega dogodka, kar kaže, da

1 Metoda dela je obsegala arhivsko delo (pregled Knjig vtisov, Poročil o delu muzeja, Zbranih izjav medijev) ter metodo intervjuja (osebni intervjuji s kustosi razstave in celjskimi obrtniki).

je zgodovina predmet (političnih) manipulacij (Kuljič 2012: 12). Zato bi pri prikazovanju in raziskovanju preteklosti morali upoštevati tako pogled tistih, ki pišejo zgodovino, kot tudi pogled tistih, ki jo berejo (uporabnikov). Podob o preteklosti in svojih interpretacij ne posreduje le šolski pouk zgodovine, temveč tudi muzeji s svojimi razstavami. Muzejska razstava je še vedno glavni medij, s katerim muzej komunicira z javnostmi in jim posreduje svoja sporočila. Še zlasti »delikatna« je stalna razstava, ki po navadi obsega kronološko daljše časovno obdobje in tematsko obsežnejšo temo. Kot dolgotrajna oblika muzejskega medija predstavlja tudi identiteto skupnosti, naroda oz. kolektivno identiteto. Naša raziskava se je osredotočila na stalno razstavo Muzeja novejšje zgodovine Celje, ki prikazuje zgodovino mesta in njegovih prebivalcev v 20. stoletju. Raziskali smo mnenja ustanove (MNZC) ob in po odprtju razstave, mnenja obiskovalcev takrat in danes ter današnja mnenja Celjanov (obrnikov). Rezultati arhivskega dela in osebnih intervjujev so pokazali, da razstava Živeti v Celju prikazuje en pogled na zgodovino mesta in prebivalcev v določenem časovnem obdobju, medtem ko Celjani ustvarjajo povsem svojo interpretacijo zgodovine, sestavljeno iz gest in navad ter prikaza izginjajočih znanj. Rezultati terenskega dela so pokazali, da so se spomini, s tem ko so postali del zgodovine (t. j. del razstave), spremenili, postali so »uniformirani«. Spomini morajo biti povezani z zgodovino, vendar mora muzej pomen in vrednost prikazovanja zgodovine utemeljiti s selekcijo dogodkov. Da to muzejsko delo ne bi bilo pasivno in samemu sebi namen, je potrebna učinkovitejša komunikacija s prebivalci. Živimo v času, ko imamo na voljo nešteto dogodkov in aktivnosti, s katerimi lahko zapolnimo svoj prosti čas. Zato muzej samo z razstavo ne more pritegniti javnosti, pomembnejši so spremljevalni dogodki, spreminjanje (stalnih) razstav in prilaganje potrebam javnosti.

Tjaša Kovač in Tjaša Kunst

Z igro v muzeju do znanja

V raziskavi sva se osredotočili na predšolske otroke in učence nižjih razredov osnovne šole. Na terenu naju je zanimalo, v kolikšni meri otroci in njihovi starši vedo, kje se MNZC nahaja, če so ga že obiskali oziroma ga obiskujejo, kako so prišli v stik z njim, kakšen pomen starši in vzgojiteljice pripisujejo izobraževanju otrok v muzeju ter kaj si otroci pod terminom muzej predstavljajo. Otroci so ob besedi muzej dobili različne asociacije, kot na primer kulturna stavba, stavba, kjer si lahko ogledaš stvari iz davnih časov, s čim so se ukvarjali včasih, kipe, klobuke, slike in znamenitosti. Večina predšolskih otrok je že z vrtcem obiskala Hermanov brlog, tj. otroški muzej. Pri osnovnošolcih pa je po-

* Sebastjan Weber, univ. dipl. etnol. in kult. antrop., kustos, Muzej novejšje zgodovine Celje. 3000 Celje, Prešernova 17, E-naslov: sebastjan.weber@mncz.si; Dijana Cerovski, uni. dipl. arheol., doktorska raziskovalka na programu Heritologija, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. 1000 Ljubljana, Aškerčeva 2, E-naslov: dicerovski@gmail.com; Milena Štatkic, mag. umetn. zgod., doktorska raziskovalka na programu Heritologija, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. 1000 Ljubljana, Gosarjeva 9/163, E-naslov: mshtatkich@yahoo.com; Tjaša Kovač, študentka na Oddelku za etnolog. in kult. antropolog., Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani. 3000 Celje, Stanetova ulica 2, E-naslov: tjasa.k91@gmail.com; Tjaša Kunst, študentka na OEIKA FF UL. 3000 Celje, Celestinova 9a, E-naslov: taja.kunst@gmail.com; Maša Flogie, študentka na OEIKA FF UL. 2383 Šmartno pri Slovenj Gradcu, Šmartno 170, E-naslov: masa.flogie@gmail.com; Katja Smolar, študentka na OEIKA FF UL. 2380 Slovenj Gradec, Gradišče 3e, E-naslov: katjasmolar@gmail.com; Tanja Kovačič, univ. dipl. etnol. in kult. antrop., doktorska študentka na OEIKA FF UL. 5220 Tolmin, Žagarjeva 7, E-naslov: radjator@gmail.com; Tjaša Ivanović Kyovskiy, absolventka na OEIKA FF UL. 1000 Ljubljana, Jezerska ulica 4, E-naslov: tjasa.ivanovic@gmail.com

Analiza razstave *Živeti* v Celju.
Foto: Sebastjan Weber, Celje, 11. 7. 2013

znavanje muzeja odvisno od posamezne osnovne šole, saj se te same odločajo o obiskih muzejev. Ugotovili sva, da le malo otrok MNZC obišče s starši, večina otrok ga obišče z vrtcem ali s šolo. Starši so nama povedali, da jim za tovrstne obiske primanjkuje časa. V muzeju otroke najbolj zanima Hermanov brlog, takoj za njim pa obrtniška ulica z razstave *Živeti* v Celju. Opazili sva, da so otroci željni znanja in da jih razstave, ne glede na tematiko, zelo zanimajo. V z igro povezanim obisku muzeja pa

pride do izraza otrokova dejavnost; v njej se izražajo otrokov intelektualni razvoj, njegovi motivi, vrednotenja, čustveno doživljanje, osebne lastnosti. Otrokova igralna dejavnost je ena izmed najnaravnejših poti, ki nam odkriva dinamično strukturo in delovanje otrokove osebnosti (Gologranc-Zakonjšek Bronica 1995: 49).

Tako vzgojiteljice v celjskih vrtcih kot tudi starši in kustosinje v muzeju pripisujejo obiskovanju muzejev pomembno vlogo v otrokovem izobraževanju in razvoju odnosa do umetnosti. Ukvarjanje z umetnostjo naj bi bilo med »najučinkovitejšimi sredstvi posameznikovega osebnostnega razvoja« (Grafenauer in Kužnik 2011: 104). Bližina celjskih vrtcev otrokom omogoča, da lahko večkrat pridejo v muzej – na ogled katere od razstav ali v decembru okrasiti smrekico. Prav tako v MNZC svoja dela razstavljajo otroci iz enega od celjskih vrtcev, s čimer je muzej dobil novo (otroško) perspektivo. Ugotavljava, da obiskovanje muzejev pozitivno vpliva na otrokov občutek za umetnost, kulturo in na njegovo osebnostno rast. Otrokova igra pa je »prepletena z njegovim razvojem in je eden pomembnih dejavnikov razvojnega procesa« (Gologranc-Zakonjšek 1995: 49).

Maša Flogie in Katja Smolar

Muzej in mladi

Muzej je po definiciji »stavba ali institucija, ki hrani in ohranja zbirke različnih predmetov splošnega pomena in jih v okviru stalnih ali občasnih razstav nudi na ogled širši javnosti« (internetni vir). Kaj pa je prva asociacija, ki jo dobi najstnik, ko sliši besedo muzej? Zakaj mladi ne obiskujejo muzejev? Kaj bi pritegnilo tudi mlajše skupine ljudi? Takšna in podobna vprašanja smo si zastavile na začetku našega raziskovalnega dela na delav-

Okrogla miza s kustosi MNZC.
Foto: Sebastjan Weber, Celje, 9. 7. 2013

nici Urbani fenomeni. Prve informacije s terena so nas presenetile, vendar so pozneje pokazale precej realno podobo.

Aleš Gačnik je v članku *Komuniciranje neopredmetenih tradicij* v muzejih opozoril na stereotipno predstavo, ki muzeje označuje kot odpad človeškega spomina, skladišča zavrženih in neuporabnih stvari, izrazito konservativne in v zgodovino zazrte ustanove itd. (Gačnik 2004: 202). Zanimale so naju prav asociacije, ki jih lahko povežemo s stereotipnimi podobami med mladimi. Večina najinih sogovornikov je muzej takoj povezala z zgodovino, s starimi predmeti, z »dinozavri« oz. na splošno s prikazovanjem preteklosti. Poleg najpogosteje omenjenih asociacij mladi povezujejo muzeje tudi s prisilo, ki je po najinem mnenju posledica osnovnošolskih in srednješolskih obveznih obiskov.

Muzej novejšje zgodovine Celje je med najinimi sogovorniki v največji meri prepoznaven zaradi Hermanovega brloga, pogosto pa so Hermanov brlog omenjali celo povsem ločeno od muzeja in Muzeja novejšje zgodovine Celje »niso poznali«, kar lahko pripišemo različni muzejski komunikaciji in pristopu muzeja do posameznih skupin obiskovalcev. Komunikacijo z obiskovalci je poudaril tudi Hudson, ki meni, da je »naloga v muzejski komunikaciji graditev mostu dobre volje med razstavo in obiskovalci« (Hudson v Gačnik 2004: 205). V iskanju rešitev, ki bi pripomogla k povečanju obiska mladih v muzeju, smo našle na nekaj konkretnih predlogov, med katerimi sta želja po večji atraktivnosti razstav in po aktivni vključenosti (mladega) obiskovalca.

Dober, tudi zgodovinski muzej je usmerjen v prihodnost, je generator kulture, vednosti in znanja, v dobro sonaravnega trajnostnega razvoja. Poslanstvo takšnih muzejev ni povezano samo z družbenim memoriranjem, z rekonstruiranjem zgodovinske zavesti ipd., temveč tudi z ustvarjanjem novega, z invencijami in inovacijami, ki se dotikajo tradicij in njihovega vključevanjem v različna razvojna prizadevanja (Gačnik 2004: 202).

V gornjem opisu lahko prepoznamo Muzej novejšje zgodovine Celje, ki je s svojim delovanjem usmerjen tudi v prihodnost in se s pomočjo novodobnih komunikacijskih sredstev (prek družbenih omrežij) poskuša vključevati v širše družbeno okolje. Potrebna je le primerna komunikacija, ki bo »prebudila« mlajše generacije, da uvidijo muzej zunaj stereotipnih okvirov.

Tanja Kovačič in Tjaša Ivanović Kyovsky

»Če ne bi vedel, bi mislil, da so to ene stare stvari«

Avtorici sva se osredotočili na starostnike iz celjskega Doma Ob Savinji kot družbeno skupino, ki je živela v obravnavanem času. Izbrali sva jih, ker je pet od šestih sogovornikov pred enim mesecem obiskalo MNZC. Izvedli sva štiri neformalne intervjuje.

1. 1. Specifične težave, značilne za fokusno skupino:

Vsi so omenjali bolečine v nogah, motila jih je slaba razsvetljava in (pre)majhna velikost pisave. Meniva, da so omenjene težave enostavno rešljive z dodatnimi sedišči, močnejšo razsvetljava in novimi/dodatnimi informativnimi tablami.

2. Vsebinska vloga muzeja skozi oči sogovornikov:

Po njihovem mnenju je vloga muzeja, da spodbija družbeno vsiljene mite in zgodbe. Muzej naj bi obujal namerno ali nenamerno pozabljene spomine na osebe in dogodke. »Dediščina namreč kljubuje empirični analizi; odmerja pomembno vlogo domišljiji, izmišljotinam, skrivnosti, napaki« (Lowenthal 1994: 49). Zdelo se jim je, da MNZC pre malo pozornosti namenja delu in družabnemu življenju, ki sta kar najbolj zaznamovala življenja ljudi – njihova življenja. Pripovedovali so nama o delavcih in delu, življenjskih razmerah, razlikah med nekdanjo in današnjo delavsko kulturo. Opisovali so družabno življenje pred pojavom televizije in po njem ter njene negativne vplive.

3. Načini muzejske komunikacije:

»Če ne bi vedel, bi mislil, da so to ene stare stvari,« je svoje razumevanje MNZC-ja opisal eden od sogovornikov. Zgolj eden med njimi je dobro poznal muzej in njegove načine komuniciranja z javnostjo. Drugi teh načinov niso razumeli kot uspešne. Želeli so si bolj specifična oz. udarna imena za sam muzej in za naslove razstav. Kritični so bili tudi do stalne razstave. Prav vsi po vrsti so menili, da kronološki razpored ni dovolj jasan – želijo si linearnega.

Zadnji dan je bil namenjen javni predstavitvi rezultatov in ugotovitev. Ob tem se je razvila debata o tem, kako zastaviti posamezni muzeološki koncept razstave; nikoli namreč ne moreš zadovoljiti vseh obiskovalcev. Pomembno je, da avtor razstave temo korektno in verodostojno predstavi na način, ki dopušča

razmislek in pripomore k njenemu razumevanju, kar je tudi temeljna naloga pri komunikaciji razstave (Kregar 2011).

Avtorici sva ujeli pripovedi in interpretacije preteklosti in muzeja, kot so ga razumeli najini sogovorniki. Sklenili sva, da individualni spomini odstopajo od muzejske interpretacije pomenov obdobja »novejše zgodovine« (Vodopivec 2007). Prav zato meniva, da je bil sam raziskovalni tabor uspešen, saj je MNZC-ju ponudil predvideno kritiko dosedanjega dela.

Viri in literatura

ASSMAN, Jan: *Kulturno pamčenje: Pismo, sjećanje i politički identitet u ranim visokim kulturama*. Zenica: Vreme, 2005.

GAČNIK, Aleš: Komuniciranje neopredmetenih tradicij v muzejih: Kritika muzejev in muzejskih razstav (mask). *Traditiones* 33/1, 2004, 201–224.

GOLOGRANC-ZAKONJŠEK, Bronica: Herman Lisjak in njegov brlog: Otroški muzej v Muzeju novejše zgodovine Celje. *Didakta* 5/24,25, 1995, 48–52.

GRAFENAUER, Boža in Lea Kužnik: Vloga etnologije v projektu »Kulturno žlahtenje najmlajših«. *Glasnik SED* 51/3,4, 2011, 104.

Internetni vir: Jumum: Kaj je muzej?; <http://www.jumum.eu/si/index.php/muzej>, 30. 8. 2013.

KREGAR, Tone: Industrijska in delavska kulturna dediščina na stalni razstavi »Živeti v Celju«. Muzeološka izhodišča in koncept. V: Alenka Černelič Krošelj, Željka Jelavić in Helena Rožman (ur.), *Kulturna dediščina industrijskih panog: 11. vzporednice med slovensko in hrvaško etnologijo = Industrijska kulturna baština: 11. hrvatsko-slovenske etnološke paralele*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2011, 138–147.

KULJIĆ, Teodor: *Prevladavanje prošlosti, uzroci i pravci promene slike istorije krajem XX veka*. Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, 2002.

LOWENTHAL, David: Identity, Heritage, and History. V: John Gillis (ur.) *Commemorations: The Politics of National Identity*. Princeton: Princeton University Press, 1994, 41–57.

PIERRE, Nora: Između Pamćenja i Historije: Problematika mjesta. V: Maja Brkljačić in Sandra Prlender (ur.), *Kultura pamćenja i historija*. Zagreb: Golden marketing, 2006.

VODOPIVEC, Nina: *Labirinti postsocializma: Socialni spomin tekstilnih delavk in delavcev*. Ljubljana: ISH, Fakulteta za podiplomski študij, 2007 (Zbirka Documenta/ISH; 16).